

LUONNOKSIA

Luonnonvärien käyttäminen kuvataiteessa

Rita Nissén

Opinnäytetyö

Kuvataiteilijakoulutus
Kuvataiteilija (AMK)

2024

Tekijä	Rita Nissén	Vuosi	2024
Ohjaaja(t)	Eija Rajalin		
Työn nimi	Luonnoksia – Luonnonvärien käyttäminen kuvataiteessa		
Sivumäärä	34 + 1		

Opinnäytetyössäni tutkin, miten luonnonvärejä voi käyttää ja miten luonnonvärit toimivat taideteoksien tekemisessä. Päättökysymykseni oli, miten käyttää luonnonvärejä Luonnoksia-teossarjan tekemisessä. Apukysymys oli, mitä luonnonvärit ovat. Tavoitteena oli tuottaa tietoa luonnonvärien käytöstä ja soveltuvuudesta kuvataiteeseen. Halusin kehittää ympäristöystävällisempiä tapoja taiteen tekemiseen sekä tarjota ideoita esimerkiksi taiteen opetukseen.

Tietoperustassani kerroin, mitä luonnonvärit ovat, miten niitä voi käyttää ja millaisia ominaisuuksia niillä on. Tietoa hain ajankohtaisista lähteistä, kuten kirjoista, artikkeleista ja kursseista. Aineistona toimi tekemäni kokeilut ja teokset sekä tekemisen prosessin havainnoinnilla tuotettu dokumentaatio kuvin ja tekstein. Analysoin aineistoni käyttäen laadullista tutkimusmenetelmää. Lähestymistapa tutkimukseen oli taiteellinen.

Opinnäytetyön teososassa toteutin kolmen teoksen sarjan nimeltään Luonnoksia. Teokset on tehty hyödyntäen luonnonvärejä kolmella eri tavalla: ekoprinttaamalla, maalaamalla sekä liiskaamalla suoraan paperiin. Tuloksia tarkastelemalla voidaan todeta, että luonnonvärit ovat monipuolinen lisä kuvataiteilijan työkalupakkiin. Tekniikasta riippuen värien käyttäminen ja valmistus vaatii tietoa sekä viitseliäisyyttä, mutta voi olla myös erittäin antoisa prosessi. Esimerkiksi lapsille tarkoitettuihin kuvataiteen työpajoihin luonnonvärit ovat loistava vaihtoehto.

Avainsanat	luonnonvärit, ekoprinttaus, väriaineet, maalaustaide, kasvivärit, kuvataide
Muita tietoja	Työhön liittyy teokset, jotka teen luonnonvärien käyttömahdollisuuksien havainnollistamiseksi.

Degree Programme in Fine Arts
Bachelor of Arts and Culture

Author	Rita Nissen	Year	2024
Supervisor(s)	Eija Rajalin		
Title	Luonnoksia – Using natural colors in art		
Number of pages	34 + 1		

In my thesis, I investigated how natural colors can be used and how natural colors work in creating a work of art. My main research question was how to use natural colors in making the Luonnoksia series. The auxiliary question was, what are the natural colors. The goal was to produce information about the use of natural colors and their suitability for visual arts. I wanted to develop more environmentally friendly ways of making art and offer ideas, for example, teaching art.

In my database, I explained what natural colors are, how they can be used, and what properties they have. I applied information from up-to-date sources, such as books, articles, and courses. My experiments and artworks, as well as the documentation with pictures and texts produced by observing the process of making art, served as the material. I analyzed my data using a qualitative research method. The approach to the research was artistic.

In the empirical part of the thesis, I realized a series of three works called Luonnoksia. The works are made using natural colors in three different ways: ecoprinting, painting, and rubbing plants directly to paper. Looking at the results, it can be concluded that natural colors are a versatile addition to the visual artist's toolbox. Depending on how to use them, making colors may require knowledge and skill, but it can also be a very rewarding process. Natural colors are a great option for, for example, art workshops for children.

Keywords natural colors, eco-printing, dyes, painting, plant colors, fine arts

Other The thesis is included with the artworks that I made for visualizing how natural dyes can be used in art.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LUONNONVÄRIAINEEET	9
2.1 Valmistus ja käyttö.....	10
2.2 Ominaisuudet ja säilyvyys	10
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	12
3.1 Teoksen tekeminen ekoprinttaamalla	12
3.2 Teoksen tekeminen keittämällä väriainetta.....	17
3.3 Teoksen tekeminen liiskaamalla kasveja.....	24
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
5 POHDINTA	30
LÄHTEET.....	32
LIITTEET	34

ALKUSANAT

Kiitokset Riitta Tiljalle, joka avokätisesti jakoi oppejaan ja aineistojaan käyttööni tätä opinnäytetyötä varten sekä oli innolla opastamassa minua tutustuessani luonnonvärien maailmaan. Kiitos myös kaikille, jotka ovat olleet auttamassa teoksien ja opinnäytetyön tekemisessä.

1 JOHDANTO

Ympäristötietoisuus on lisääntynyt, ja sen myötä on alettu pyrkiä kestävään kehitykseen ekologisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti. Käytännössä kestäväällä kehityksellä pyritään siihen, että maapallo pysyisi hyvänä elinpaikkana myös tuleville sukupolville. (Sirviö 2011, 7.) Kellään ei yksinään ole ratkaisua globaaleihin ympäristöongelmiin, mutta jostain on lähdettävä liikkeelle. Taiteilijan on mahdollista tehdä yksilönä valintoja työssään, jotka voivat kantaa hedelmää joskus tulevaisuudessa – esimerkiksi luomalla paikka tai tilanne keskusteluille. (Ainalinpää 2018, 55–57) Taiteen tekemisessä voidaan tehdä myös konkreettisia vastuullisia tekoja tekemällä esimerkiksi ympäristöystävällisiä materiaalivalintoja ja huomioimalla oma hiilijalanjälki teoksen tekemisessä. (Kotilainen & Väätäinen 2022.)

Taideteoksen tekemiseen on vaihtoehtoina suuri määrä erilaisia synteettisiä väriaineita. Värit sisältävät erilaisia synteettisiä pigmenttejä, sideaineita, liuottimia sekä apuaineita, jotka suuressa määrin tai pitkään jatkuneessa altistuksessa voivat aiheuttaa erilaisia oireita. (Salonen 2016.) Yleisesti käytetyt akryylimaalit ja öljymaalit ovat nestemäisenä vaarallista jätettä, ja ne tulee hävittää viemällä vaarallisen jätteen keräyspisteisiin (HSY 2024). Väärin hävitettynä maalit voivat vahingoittaa ympäristöä (Tikkurila 2023). Luonnonväriaineet ovat uusiutuva raaka-aine, joka on hyvä ympäristömyönteinen vaihtoehto synteettisille väreille. Luonnonväreillä tarkoitetaan luonnosta saatavia värjäykseen soveltuvia aineita. Niitä voi saada esimerkiksi kasveista, marjoista, sienistä, juurista, hyönteisistä sekä eläimistä. (Räisänen, Primetta & Niinimäki 2020, 13, 17.) 1700–1850-luvuilla luonnonvärejä tuotiin Suomeen lähinnä tekstiilien värjäystä varten (Frigård 2022). Luonnonväriaineet olivat yleisessä käytössä, kunnes synteettiset väriaineet alkoivat yleistyä 1800-luvun puolivälin jälkeen (Räisänen ym. 2020, 17).

Tutkin, miten luonnonvärejä voi käyttää ja miten luonnonvärit toimivat taideteoksien tekemisessä. Päättökysymykseni on, miten käyttää luonnonvärejä Luonnoksia-teossarjan tekemisessä. Apukysymys on, mitä luonnonvärit ovat. Tutkimuksessa en tutki eläimistä, sienistä tai hyönteisistä tehtyjä luonnonvärejä. Käytän teosten tekemiseen lähiluonnosta löytyviä luonnonkasveja ja helposti

marketista saatavilla olevia materiaaleja. Opinnäytetyöhöni sisältyy toiminnallinen osa. Toteutan tutkimuksen aikana kukkaniittyaiheisen teossarjan nimeltään Luonnoksia. Teen kolme teosta käyttäen luonnonvärejä ja pidän niiden tekemisestä työpäiväkirjaa valokuvaamalla ja kirjoittamalla. Luonnonvärejä voi käyttää monella tavalla, ja valitsin teoksien tekemiseen kolme erilaista tekniikkaa. Tutkimuksessa teen kokeiluita luonnonväreillä ja sovellan kankaanvärjäyksestä tuttuja menetelmiä kuvataiteen tekemiseen paperille. Teen teokset ekoprinttaamalla, liiskaamalla eli rusementamalla kasvit suoraan paperiin sekä maalaamalla luonnonväriaineista keitetyillä väreillä.

Luonnonvärien käyttämisestä on saatavilla paljon aineistoa tekstiilien värjäystä ja painamista koskien. Kiinnostus luonnonvärejä kohtaan on kasvanut viime vuosina paljon, ja saatavilla on jo jonkin verran erilaisia kursseja, artikkeleita ja oppaita myös luonnonvärien käytöstä kuvataiteessa. Suomessa luonnonvärien käyttöä kuvataiteessa on aikaisemmin tutkittu esimerkiksi Forssan kuvataidekoulussa. Opetushallituksen hankeavustuksella Forssan kuvataidekoulu toteutti vuosien 2020 ja 2021 aikana oppaan Luonnonvärit kuvataiteessa, jonka tietoja aion hyödyntää omissa kokeiluissani. (Lauronen, Viberg & Leppämäki 2021, 4–5.) Ekoprinttausta on tutkinut ja kehittänyt paljon australialainen multimediatäiteilijä India Flint, joka muun muassa keksi ekoprinttaamisen käyttäen eukalyptusta (Flint 2024). Osallistun Tornion kansalaisopiston järjestämälle ekoprinttauskursseille, josta opittua tietoa voin hyödyntää teosten tekemisessä kasvipainannan keinoin. Ekoprint kontaktivärjäystä kasveilla- ja Mustetta ja painoväriä luonnonväreistä -kurssin vetäjällä Riitta Tiljalla on 20-vuoden kokemus luonnonvärien käytöstä, joka perustuu luettuun tietoon, kokeiluihin ja kursseihin (Tilja 2024b). Hän luovutti Mustetta ja painoväriä luonnonväreistä -kurssille tekemänsä aineiston käyttöön tää tutkimusta varten. Suomalaisia luonnonvärien kanssa tutkimusta tehneitä ovat esimerkiksi Päivi Hintsanen, Anna Karoliina Tetri ja Ronja Kuokkanen, jotka ovat työskennelleet pitkään luonnonvärien parissa ja tuottaneet paljon tietoa sekä opettaneet aiheesta kurssien, kirjojen ja artikkeleiden muodossa myös kuvataiteen tekemiseen liittyen. Hankkimani tieto, tekemäni kokeilut ja teokset, omat havaintoni sekä työpäiväkirja toimivat aineistona tutkimuksessa.

Tarkastelen keräämiäni aineistoja laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Laadullisen tutkimuksen tehtävä ei ole tuottaa mitattavissa olevaa tutkimustulosta

tutkimusaiheesta, vaan pyrkiä ymmärtämään jotain lisää tutkimusaiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan osa on subjektiivinen, sillä tutkija on tutkimuksessaan tutkimusväline. (Hannula, Suoranta & Vadén 2003, 86.) Lähestymistapa tutkimukseeni on taiteellinen, sillä tarkastelen omaa taidettani ja tekemisen prosessia tekemällä taidetta, johon luonnollisesti vaikuttavat omakohtaiset käytännöt ja kokemukset (Porkola 2023).

Taiteellisen tutkimuksen tulokset eivät voi olla varmoja vastauksia tutkimuskysymykseen johtuen taiteen monitulkintaisesta luonteesta. Tutkijan on kuitenkin uskallettava ottaa kantaa ja esittää mielipiteitään sekä päätelmiään hyvin perusteltuna. Tavoitteena on tarjota uusia näkökulmia tutkittavaan asiaan. (Hannula ym. 2003, 81–82.) Tutkimukseni tavoitteena on oppia lisää luonnonväreistä ja tutustua niiden käyttömahdollisuuksiin kuvataiteessa. Henkilökohtainen tavoite on myös kehittyä taiteilijana tutkimalla taiteellisen tekemisen prosessiani. Tutkimuksestani hyötyvät kaikki, jotka ovat kiinnostuneet käyttämään tai kokeilemaan luontoystävällisiä tekniikoita ja materiaaleja taiteen tekemisessä. Haluan kehittää tapoja kuvantekemiseen, innostaa ihmisiä kokeilemaan luonnonvärejä ja tarjota ideoita esimerkiksi taiteen opetukseen.

2 LUONNONVÄRIAIINEET

Luonnonväriaineet ovat uusiutuva raaka-aine, joka on hyvä ympäristömyönteinen vaihtoehto taiteen tekemiseen. Väriaineita voi saada lähes mistä tahansa materiaalista, joka on jollakin tavalla värillistä. Kasveista voi siis käyttää kukinnot, lehdet, varret ja juuret. Sienistä, kaarnasta ja jäkälistäkin saa väriainetta. (Räisänen ym. 2020, 13, 17.) Lähes kaikista kasveista irtoaa jotain väriä, ja eri kasviosista saa usein myös eri värejä. Luonnonväriaineilla värjäytyy parhaiten luonnonmateriaalit, kuten villa, puuvilla, paperi, nahka ja puu. (Suomen Niittysiemen Oy 2004.) Keittiöjätteet, kuten hedelmien ja vihannesten kuoret, voi myös hyödyntää värien tekemiseen (Hintsanen & Lapiolahti 2013). 1700-luvulta 1850-luvun puoliväliin saakka luonnonvärejä tuotiin Suomeen lähinnä tekstiilien värjäystä varten (Frigård 2022). Kotitarvevärjäyksessä on käytetty väriainekasveja Suomen luonnosta. Luonnonväriaineet olivat yleisessä käytössä niin taiteessa kuin muussakin värjäyksessä, kunnes synteettiset väriaineet alkoivat yleistyä 1800-luvun puolivälin jälkeen. (Räisänen ym. 2020, 13, 17.)

Luonnonvärien käytössä raaka-aineiden keräys on osa taiteen tekemistä. Kasvien tunnistaminen on tärkeää, sillä Suomen luonnossakin on useita myrkyllisiä kasveja. Kasveja poimiessa täytyy muistaa jokamiehenoikeudet ja kestävän keräämisen periaatteet. Luonnonvaraisia kukkia saa poimia, mutta puuvartisista kasveja ei saa vahingoittaa tai taittaa eikä sammalta, jäkälää tai naavaa kerätä ilman maanomistajan lupaa. Luonnonsuojelualueilla on lisäksi omat rajoituksensa. (Tilja 2024a.) Kasveja kerätessä voi myös tehdä ympäristötekoja valitsemalla kerättävät kasvit niin, että hävittää esimerkiksi samalla haitallisia vieraslajeja - lupiinia on hyväkin poimia, mutta harvinaisemmat lajit on syytä jättää rauhaan (Suomen Luonnonsuojeluliitto 2024). Keväästä syksyyn on mahdollista käyttää kasveja suoraan luonnosta, mutta luonnonvärien käyttö onnistuu myös talviaikaan. Luonnonväriaineita voi keittää tai käyttää ekoprinttauksessa myös kuivatuista tai pakastetuista marjoista ja kasveista. Talvella voi myös kysellä kukkakaupoista yli jääneitä kasvinosia tai jo parhaat päivänsä nähneitä kasveja. Ruuanlaitosta jää myös paljon väreihin kelpaavia kasvinosia, kuten hedelmien tai vihannesten kuoret. (Tilja 2024c.)

2.1 Valmistus ja käyttö

Luonnonvärejä voi valmistaa ja käyttää monella eri tavalla. Luonnosta saatavia värejä voi hyödyntää suoraan kasveista esimerkiksi liiskaamalla tai vasaroimalla kasvien kuviot kankaalle tai paperille. Jos luonnonmateriaaleista halutaan saada mustetta, vesiväriä tai painoväriä, käteviä tapoja ovat esimerkiksi raakavalmistus tai keittäminen. Raakavalmistuksessa materiaali murskataan esimerkiksi morttelissa ja siihen lisätään ihan vähän vettä, jonka jälkeen väriaine suodatetaan esimerkiksi puristamalla suodatinkankaan läpi. Väriä voi tehdä myös keittämällä kasvinosia. Yksi tapa hyödyntää luonnonvärejä on ekoprinttaus. Ekoprinttauksessa eli kasvipainannassa kasvien väriaineet tai muodot saadaan siirtymään printattavalle materiaalille höyryttämällä tai keittämällä. Ekoprinttauksessa ei ole vain yhtä oikeaa tapaa toimia. Tietoa voi hankkia kokeilemalla, mutta tarjolla on myös ohjeita, joissa kerrotaan, mitä muut värjärit ovat jo kokeilleet ja todenneet toimiviksi. (Mäkelä 2022.)

Turvallisuus täytyy huomioida, kun käytetään taiteessa luonnonvärejä. Täytyy tietää, mitä kerää ja onko kasvi myrkyllinen. Keittäminen ja höyrystäminen täytyy tehdä hyvin ilmastoidussa paikassa, koska jotkut kasveista irtoavat höyryt voivat olla terveydelle haitallisia. Kannattaa käyttää aina sopivia työsuojaimia, kuten kumihanskoja ja hengityssuojainta. Värien käsittelyssä pitää käyttää sellaisia välineitä ja astioita, joita ei käytetä ruuanlaitossa. (Tilja 2024a.)

Teoksen tekemisen jälkeen nestemäiset luonnonvärit voi kaataa viemäriin tai ulos, ja kasvijätteen laittaa biojäteastiaan tai kompostiin. Poretusaineita käyttäessä täytyy kuitenkin huomioida, että osa niistä, kuten metallisuolet, ovat ympäristön kannalta ongelmallisia (Räisänen ym. 2020, 15). Poretusaineita ei saa hävittää vesistöihin (Tilja 2024a).

2.2 Ominaisuudet ja säilyvyys

Luonnonvärit toimivat nestemäisenä hyvin samankaltaisesti kuin vesivärit. Luonnonväreillä voi olla heikko valonkesto, mutta sitä voi parantaa puretus- eli kiinnitysaineella sekä apuaineilla. Poretusaineita ovat esimerkiksi erilaiset metallisuolet, hapot ja tanniinit. Lisäämällä puretusaineita värin joukkoon tai värjättävään

materiaaliin, saa värin tarttumaan paremmin, voi saada samasta kasvista useita eri värisävyjä tai parantaa värien valonkestoa. Apuaineilla voi tukea puretusai-
neen vaikutusta ja vaikuttaa värin sävyyn pH:ta muuttamalla. Apuaineita ovat esi-
merkiksi ruokasooda ja sitruunahappo. (Tilja 2024a; 2024c.) Luonnonvärit voivat
helposti muuttua, sillä ne reagoivat herkästi muihin aineisiin ja valoon. Käyttäessä
luonnonvärejä, tulee huomioida, että jokainen väri on uniikki. On vaikea saada
kahta ihan samanlaista, sillä väriin vaikuttaa muun muassa vuodenaika, keräys-
paikka, kypsyys, valmistusmenetelmä, veden laatu ja paperi. Jotkut kasveista
valmistetut maalit muuttavat väriä, kun joukkoon lisää hapanta tai emästä, kuten
sitruunahappoa tai merisuolaa. Tällaisia väriaineita, jotka muuttavat väriä pH:n
mukaan kutsutaan happo-emäsindikaattoreiksi. Lopullinen värisävy selviää vasta
teoksen kuivuttua. (Lauronen ym. 2021, 10-11, 50-52.)

Nestemäiset luonnonvärit eivät säily kovin kauaa ja alkavat helposti käymään ja
homehtumaan. Nestemäisen värin säilytys kannattaa tehdä jääkaapissa, ja värin
joukkoon voi laittaa esimerkiksi kokonaisen mausteneilikan, joka on antibakteeri-
nen ja estää bakteerien kasvua. Luonnonvärejä voi myös kuivattaa ja murskata
myös pigmenttijauheeksi, jonka voi uudelleen aktivoida laittamalla joukkoon vettä
tai muuta nestettä. (Lauronen ym. 2021, 13.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Haluan tässä tutkimuksessa tutustua monipuolisesti luonnonväreihin ja niiden käyttömahdollisuuksiin. Aion käyttää teoksissa helposti saatavilla olevia raaka-aineita ja materiaaleja, kuten kasveja lähiympäristöstä sekä marketista saatavia elintarvikkeita. Pyrin pitämään värien ja teosten tekemisen yksinkertaisena, jotta muillakin olisi matala kynnyks lähteä kokeilemaan luonnonvärien käyttöä. Päätin valita omiin väreihini vain syötäviä ja rohdoskasveja. Tutkimuksen osana syntyy paljon erilaisia kokeiluita sekä kolmen teoksen teossarja nimeltä Luonnoksia. Teen teossarjaan kukkaniittyaiheisia teoksia, jotka toteutan eri tekniikoilla. Käyttämäni tekniikat ovat ekoprinttaus, liiskaaminen ja maalaaminen kasveista keitettyillä väreillä.

Osallistun ekoprinttauskurssille, jossa opin kasvipainannan alkeet. Toteutan ekoprinttausteokseni kurssilla opitun perusteella. Yhden teoksen teen maalamalla luonnonmateriaaleista tehdyillä väriliemillä. Riitta Tilja, joka on ohjannut Tornion kansalaisopistolla luonnonväreihin liittyviä kursseja, luovuttaa käyttöni tekemänsä aineiston, josta voin opetella miten luonnonvärejä valmistetaan maalaamiseen sopivaksi. Käytän apuna myös Forssan kuvataidekoulun Luonnonvärit kuvataiteessa -opasta (Lauronen ym. 2021), Hintsasen ja Lapiolahden SULIOisia värejä -kierrätysväriopasta (2013) sekä sovellan tietoa langanvärjäysresepteistä. Teen teoksen näiden tietojen pohjalta maalaamalla ja tässä yhteydessä kokeilen, miten happo ja emäs vaikuttavat väreihin. Kolmannen teoksen toteutan liiskaamalla luonnonvärejä kasveista suoraan paperille. Teen kaikkien tekniikoiden kohdalla värien ja valonkeston seuranta valokuvoin. Teoksien tekemisessä täytyy huomioida, että luonnonväreihin vaikuttaa pH eli paperin valinta on tärkeää. Käytän happovapaita Cansonin vesiväri- ja mixed media -papereita. Jälleenmyyjän sivuilla Canson Montval -vesiväripaperin sanotaan olevan myös pH-neutraalia (iStationery 2024).

3.1 Teoksen tekeminen ekoprinttaamalla

Osallistuin Ekoprint kontaktivärjäystä kasveilla -kurssille, jossa tehtiin ekoprinttejä kankaalle ja paperille höyryttämällä. Höyryttämällä saadaan kasvin värit irtoa-

gas käärittiin tiukalle rullalle, joka laitettiin mehumaijaan höyrystymään muutamaksi tunniksi. Paperille painaessa kokeilin erilaisia puretteita ja väriliemiä. Paperit pinottiin päälletysten laittamalla ensin paksumpi pahvilevy, sitten paperi ja kasvit, joiden päälle leivinpaperi, jos ei halua, että kasvien värit siirtyvät päälle tulevaan paperiin ja kerroksien päätteeksi toinen pahvilevy. Kerrokset sidottiin langalla tiukaksi paketiksi ja laitettiin höyrystymään muutamaksi tunniksi. Pahvilevyjen sijasta olisi hyvä etenkin keittämällä ekoprintatessa käyttää alumiini ja rautalevyjä, koska ne toimivat samalla puretteina ja saavat värin siirtymään paremmin paperiin. (Tilja 2024c.)

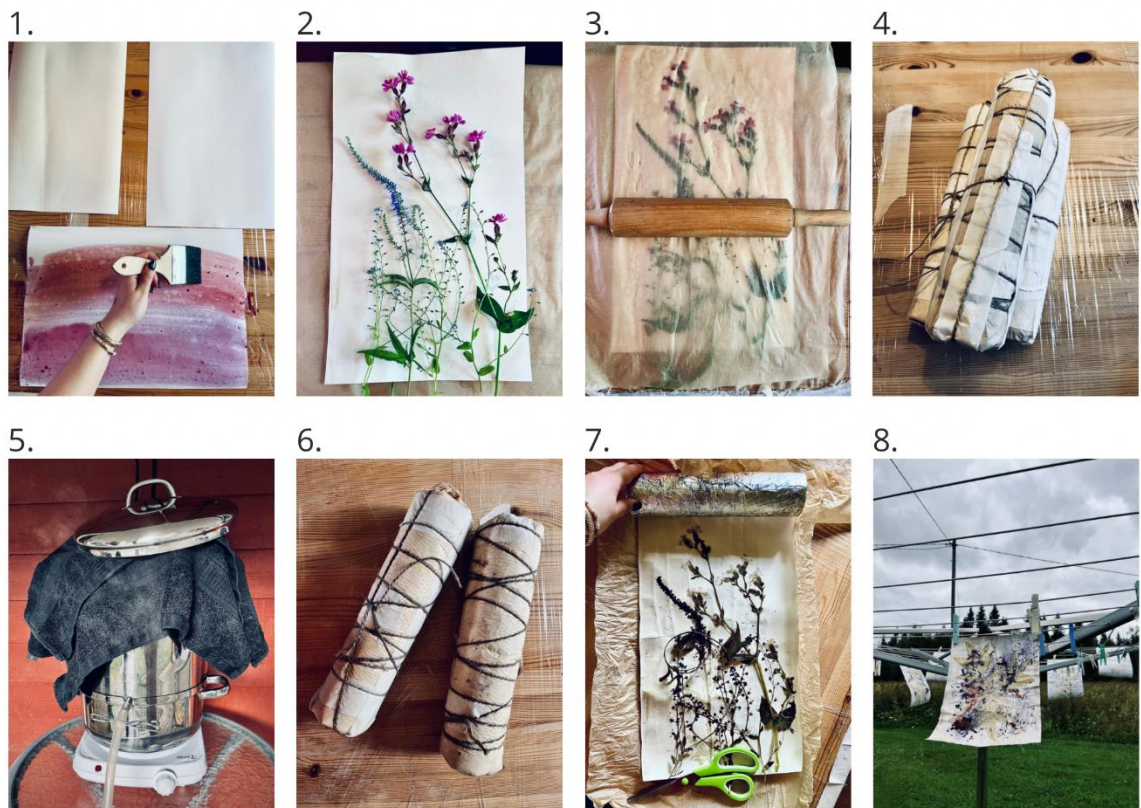
Ensimmäisen teoksen Luonnoksia -teossarjaan toteutin ekoprinttaamalla paperille (kuvio 2). Koska ekoprinttauksen tulokset ovat hankalia ennustaa ja mehumaijaan mahtui, tein useampia teoksia samalla höyrytyksellä ja valitsin teoksista mielestäni mieluisimman mukaan Luonnoksia -teossarjaan. Käytin teoksien tekemisessä kasveja kesämökin lähiluonnosta. Valitsemassani teoksessa käytin mesiangervoa, kissankelloa, puna-apilaa ja lutukkaa. Maalasin paperin eli puretin sen vehnäleseestä tehdyllä liuoksella ja kahvilla. Vehnälese ja kahvi ovat luonnonpuretteita ja tanniineja, jotka sopivat hyvin selluloosakuidun purettamiseen. Niiden avulla saadaan kasvien värit irtoamaan paperille paremmin ja valonkestoa parannettua.

Kuvio 2. Ekoprinttaamalla tekemäni teos Luonnoksia -teossarjaan

Olin ekoprinttauskurssilla päässyt jo jyvälle kasvipainannasta ja osa välineistäkin oli jo kurssin jäljiltä valmiina. Minulla oli kurssilta jäänyt alumiinifoliolla päällystettyjä pahvirullia, joiden ympärille paperit ja kasvit saa käärittyä tiukasti, rullien kiinnitykseen lankaa ja maalarinteippiä sekä leivinpaperia. Hankin itselleni keittolevyn ja vanhan mehumaijan höyrystystä varten, jota ei enää käytetä mehustukseen.

Kun välineet oli hankittu, kävin keräämässä pussiin kasveja. Ennen aloittamista suojasin pöydän muovikelmulla. Asettelin pöydälle leivinpaperin, sen päälle vesivärille tarkoitetun Cansonin 300 g paperin, jonka pohjustin kahvilla ja vehnäleseellä. Osaan papereista kokeilin mustikasta ja puolukasta tekemiäni väriliemiä. Kun paperit olivat pohjustettu, asettelin kasvit paperille. Suihkutin suihkepullolla reilusti vettä paperin ja kasvien päälle, jonka jälkeen laitoin niiden päälle uuden leivinpaperin ja kaulin kasvit kaulimella litteäksi. Lopuksi käärin paperin kasveineen tiukaksi rullaksi ja kiinnitin juuttinarulla ja maalarinteipillä. Laitoin käärot mehumaijaan, mutta ne eivät aivan mahtuneet, joten tiivistin mehumaijan laittamalla pyyhkeen kannen alle. Kun käärot olivat höyrystyneet noin kaksi tuntia, laitoin ne muovipussiin ja odotin vielä yön yli ennen avaamista, jotta värit tarttuisivat mahdollisimman hyvin. Avattuani käärot, ripustin paperit kuivumaan ja sitten suoristin paperit litistämällä painon alla. Suoristamisesta huolimatta paperiin jäi juonteet paketin sitomiseen käytetystä langasta. Otin valokuvia eri työvaiheista (kuvio 3).

Kuvio 3. Ekoprinttauksen työvaiheet

Ekoprinttaamalla tekemiäni ensimmäiset kokeilut ovat edelleen marraskuussa melko samannäköisiä kuin huhtikuussa, kun tein ne. Osa ekoprinttien väreistä on

jopa voimistunut ajan kanssa. Vaikuttaa siis siltä, että ekoprinttaamalla tehdyt teokset kestävät aikaa hyvin. Tein värinkeston seurantaan yhden ekoprinttaamalla tekemäni teoksen kanssa. Kosteana värit olivat hiukan tummemmat, mutta eivät ole haalistuneet juurikaan kuivuttuaan (kuvio 4).

30.7.2024 juuri käärön
avaamisen jälkeen, kosteana.

19.11.2024

Kuvio 4. Valokuvat havainnollistavat ekoprinttaamalla tehdyn teoksen värin seurannasta

3.2 Teoksen tekeminen keittämällä väriainetta

Halusin tehdä yhden Luonnoksia -teossarjan teoksista maalaamalla keitetyillä luonnonväreillä. Olisin osallistunut Mustetta ja painoväriä luonnonväreistä -kursille, mutta harmikseni kurssi peruuntui. Kurssin vetäjä Riitta Tilja tarjoutui kuitenkin opastamaan minua luonnonvärien tekemisessä maalaamiseen sopiviksi. Sain Tiljalta aineiston, jossa oli erilaisia ohjeita värien tekoon. Valitsin ohjenuoraksi Tiljan aineistosta pikavesiväriohjeen. Hyödynsin myös Forssan kuvataidekoulun Luonnonvärit kuvataiteessa -oppaan (Lauronen ym. 2021) ja Hintsasen ja Lapiolahden SULOisia värejä -kierrätysvärioppaan (2013) ohjeita sekä netin langanvärijäysohjeita värien tekemisessä.

Pikavesiväriohje on helppo ja nopea tapa tehdä värejä. Poimin kasvit ja silppusin ne pieneksi saksilla, murskasin niitä hiukan rikki morttelissa ja keitin pienessä

määrässä vettä n. 5-10 minuuttia, jonka jälkeen siivilöin kasvinosat pois värin joukosta. Vettä kannattaa käyttää mahdollisimman vähän, jotta väri olisi voimakas. Värien pH:ta muuttamalla saa samasta kasvista useita eri värejä. Etikkaa, sitruunahappoa tai esimerkiksi suolaa voi sekoittaa valmiin väriliemen joukkoon tai ripotella paperille märän värin päälle ja seurata, miten värit reagoivat.

Lähdin liikkeelle siitä, että hankin tarvittavat välineet. Tarvitsin värien keittämiseen pienen kattilan ja siivilän. Väriliemien säilytykseen tarvitsin purkkeja. Olin tilannut pieniä kannellisia purkkeja kasvorasvojen tekoa varten, jotka soveltuivat täydellisesti väripurkeiksi. Innostuin kuitenkin keittämään liemiä niin paljon, että täytyi ottaa käyttöön lisäksi myös kannellisia pakasterasioita. Käytin kasvien keittämiseen ekoprinttausta varten hankkimaani keittolevyä, jotta pystyin keittämään värejä ulkona (kuvio 6).

Kuvio 6. Väriliemien keittämiseen ulkona käyttämäni välineet

Kasvien oli hyvä olla pientä silppua, joten tarvitsin sakset. Ajattelin, että jos vähän murskaisin kasveja, niin väri voi irrota paremmin, joten otin käyttöön myös vanhan morttelin siihen tarkoitukseen.

Kun tarvikkeet olivat kasassa, yritin saada luotua päävärit sekä välivärit eli punaisen, sinisen, keltaisen, violetin, vihreän ja oranssin. Riitan aineiston ja Forssan kuvataidekoulun oppaan innoittamana kokeilin ensimmäisenä tehdä väriä mustikasta, koska siitä pitäisi saada pienellä vaivalla montaa eri väriä. Mustikka on happo-emäsindikaattori, joten väri muuttuu pH:ta muuttamalla. Laitoin viimesyksyiset mustikat pakasteesta kattilan pohjalle ja joukkoon tilkan vettä. Annoin mustikoiden kiehua ja rusensin niitä kauhalla. Lopuksi siivilöin mustikkavärin purkkeihin. 2 dl mustikoista sain noin 1 dl väriainetta. Jaoin väriaineen siivilän läpi kolmeen eri astiaan kuvion 7 osoittamalla tavalla ja lisäsin värin joukkoon sitruunahappoa ja soodaa. Mustikasta saatu väri oli voimakas. Sain siitä sellaisenaan violettia, ruokasoodaa lisäämällä sinistä ja sitruunahapolla punaista.

Kuvio 7. Mustikkavärin siivilöiminen purkkeihin

Seuraavaksi pyrin saamaan aikaan vihreää. Forssan kuvataidekoulun oppaassa oli ohje missä vihreää tehtiin spirulinajauheella. Minulla ei ollut sitä ja halusin haastaa itseäni kokeilemalla saada aikaan vihreän värin keittämällä kasveista. Luin erilaisia langanvärjäysohjeita netistä ja päätin kokeilla nokkosta. Olin kuitenkin pettynyt, sillä nokkosesta tuli harmauttavan vihreän ja keltaisen sekoitus. Seuraavaksi kokeilin keltapiiskun lehtiä, puna-apilaa ja puna-ailakkia, koska Suomen

niittysiemenen nettisivujen listauksessa luki, että niistä tulee kankaan värjäyksessä vihreää. Niistä saamani vihreät olivat melko läpikuultavia, enkä vahvan mustikkavärin jälkeen ollut niihin tyytyväinen.

SULOisia värejä -kierrätysvärioppaassa oli langanvärjäysresepti, jossa oli käytetty punasipulin kuoria ja saatu useita eri värejä lankoihin hyödyntäen pH:n muuntamista, mukaan lukien vihreää. Keitin punasipulin kuorista väriliemen ja sudin siveltimellä sitä paperille. Tein punasipulin kanssa testejä, joissa kaadoin määrän värin päälle hiukan ruokasoodaa, merisuolaa ja sitruunahappoa. Sitruunahappo teki punasipulista makean pinkkiä, mutta vaikutti siltä, että merisuola ei tehnyt värille oikein mitään. Päätin jatkaa seuraavana päivänä ja laitoin keittämäni värit odottamaan yön yli jääkaappiin.

Aamulla herätessä olikin vastassa iloinen yllätys, kun punasipulin ja merisuolan yhdistelmästä oli tullut paperille kuivuttuaan etsimäni vihreä sävy. Toinenkin yllätys oli yön aikana tapahtunut, kun kokeilin, miten jääkaappi säilytys oli vaikuttanut väreihin. Nokkosvihreästä olikin tekeytynyt yön aikana tummempi ja puhtaampi vihreä sävy kuin aikaisempaan päivänä. Huomasin myös, että koska värit muuttuvat kuivuttuaan jonkin verran ja osa paljonkin, on syytä tehdä värikartta etukäteen ja merkitä väripurkkeihin selkeästi mitä siellä on, ennen maalaushommiin ryhtymistä. Esimerkiksi punasipulista tehty väriliemi oli märkänä purppuran väristä, mutta kuivuttuaan punaruskeaa. Mustikasta tehty sininen sävy ja punasipulista tehty vihreä, jotka sain ruokasoodaa lisäämällä, muuttuivat kuivuttuaan vaalean ruskeaksi (kuvio 8).

11.8.2024 Maalauspäivänä

19.11.2024

Kuvio 8. Mustikasta ja punasipulista ruokasoodaan sekoittamalla saatujen sinisten ja vihreiden värien muuttuminen ruskeaksi

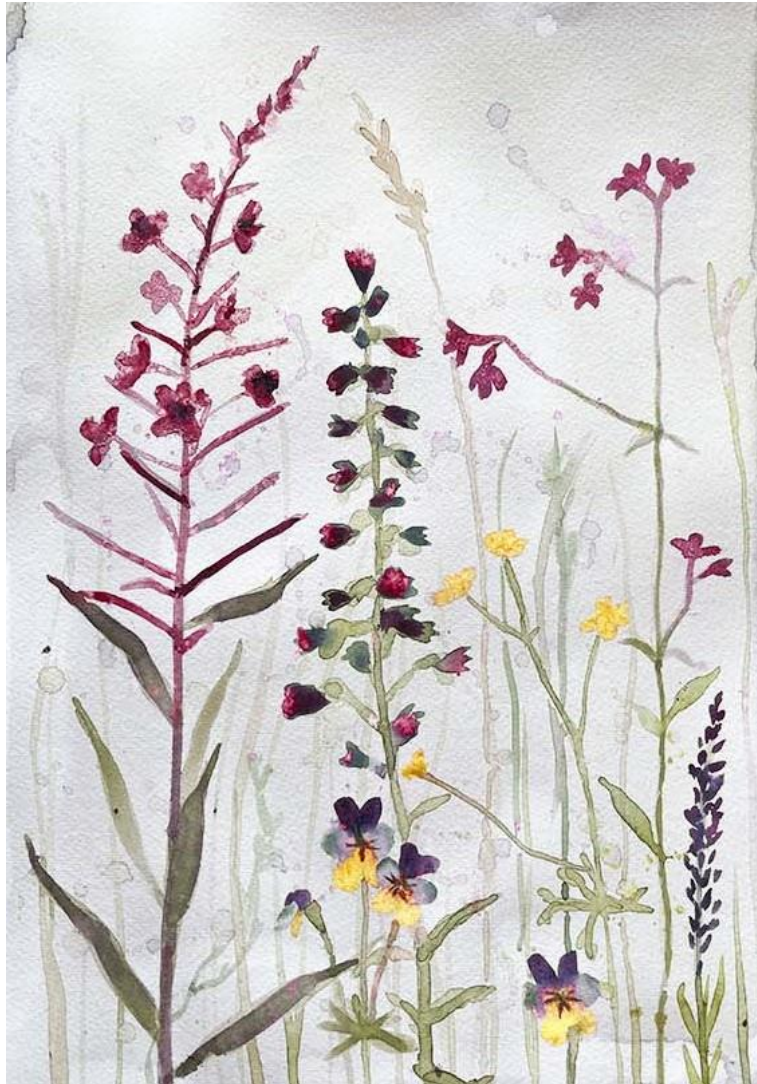
Kun olin saanut aikaiseksi mieleisen vihreän, rupesin metsästämään hyvää keltaista. Selasin taas Suomen Niittysiemenen nettisivuilta listaa ja selvitin, mistä kasveista saa keltaista tekstiilien värjäyksessä. Kokeilin ensin kultapiiskun kukkia. Väri oli melko hailakka. Seuraavaksi keitin maitohorsman lehtiä ja väri oli ihan mieluinen, mutta taas hailakka. Hyödynsin myös maitohorsman kukinnot ja testasin, mitä väriä niistä tulee. Niistä tuli todella läpikuultava laventeli. Päätin testata kurkuma- ja inkiväärijauhetta maustekaapista. Keitin 2 tl kurkumaa pienessä tilkassa vettä kattilanpohjalla ja sainkin aikaiseksi mieleisen oranssin. Testasin huvikseni reagoisiko se pH:n vaihteluun ja sain kun sainkin kokeilun seurauksena kirkkaan keltaisen ja punertavan oranssin sävyn. Inkiväärijauheesta tuli keittämällä vaan tahnamaista likaisen keltaista mössöä, jonka laitoin kompostiin. Kun olin saanut aikaan kaikki värit, jotka halusinkin ja värikartta oli valmis, oli aika alkaa maalaamaan (kuvio 9).

Kuvio 9. Värikartta tekemistäni väreistä ja happo-emäskokeiluista

Käytin maalaamiseen vesivärisiveltimiä ja tein erilaisia kokeiluita ja luonnoksia. Tein teokset Cansonin 300 g Montval -akvarellipaperille. Tiesin testieni perusteella, mitkä värit reagoivat happoon ja emäkseen, joten käytin sitä hyödyksi myös niin, että tiputtelin teoksen pinnalle määrän värin päälle suolaa, sitruunahappoa tai ruokasoodaa. Sitruunahapon lisääminen maalaukseen teki väristä tahmeaa, kiiltävää ja hitaammin kuivuvaa. Tahmeus kannattaa huomioida teoksen säilytyksessä, se kannattaa suojata leivinpaperilla, jotta mitään ei tartu siihen

kiinni. Maalaamalla päällekkäin useita kerroksia, sain väreistä tarpeeksi voimakkaita. Luonnoksia -teoksen tekeminen onnistui suunnitelmien mukaisesti (Kuvio 10).

Kuvio 10. Maalaamalla keitetyillä luonnonväreillä tehty teos Luonnoksia -teossarjaan

Tein kasveista tehdyt vesivärit mahdollisimman helpolla ja yksinkertaisella tavalla, eli keittämällä niistä tiiviin väriliemen. Värit ovat näin tehtyinä hyvin nesteitäisiä ja juoksevia. Niihin voi lisätä esimerkiksi arabikumijauhetta, jolla saa tehtyä väristä paksumpaa. Arabikumi on kasvipiperäinen sakeuttaja, jota käytetään väriaineissa sideaineena. Värinkestoa voi parantaa lisäämällä värin joukkoon alunaa, se myös auttaa värin säilymisessä. Aluna on myrkytön kiinnitysaine, jota käytetään yleisesti tekstiilien kasvivärjäyksessä. (Tetri 2021.) En laittanut puretetta tai sideainetta ollenkaan, koska halusin kokeilla luonnonvärejä ja niiden va-

lonkestoja sellaisenaan. Olen pitänyt ensimmäistä Luonnoksia-teossarjan luonnonväreillä maalattua luonnosta valoisalla paikalla kotini seinällä ilman suojalasia tai -pleksiä kehyksissä nähdäkseni, miten värit kestävät valoa. Värit muuttuivat kuivuttuaan kunnolla lopulliseen sävyynsä, jonka jälkeen osa väreistä on haalistunut paljonkin (kuvio 11). Teoksen pinkit kukat maalasin punasipulista tehdyllä värillä ja keltaiset kukat kurkumavärillä, molempiin ripottelin päälle sitruunahappoa. Värien seuranta osoittaa, että pH:n muuttaminen voi vaikuttaa eri väreihin eri tavalla.

11.8.2024

Maalauspäivänä

1.9.2024 Ripustus

valoisaan paikkaan

19.11.2024

Kuvio 11. Luonnoksia -maalausteoksen luonnos ja sen värien seuranta valokuvien.

3.3 Teoksen tekeminen liiskaamalla kasveja

Kolmannen teoksen Luonnoksia -teossarjaan toteutin liiskaamalla kasveja paperille. Aloitin tekemällä ensin kokeiluja eri kasveilla ja niiden osilla, jotta tiedän, mitä värejä niistä saa liiskaamalla irti. Kovimmista kasvinosista, kuten varsista tai havuista ei lähtenyt paljoa väriä irti ja värin irrottamiseksi piti käyttää enemmän voimaa. Luonnonvärit ovat sellaisenaan usein haaleita ja niitä täytyy kerrostaa vahvemman värin halutessaan, kuten vesivärejä. Kerrostaessa värejä on tärkeää muistaa, että malttaa odottaa aikaisemman kerroksen kuivumista ennen seuraavan tekemistä. Liiskaamalla on hiukan haastavaa saada tarkkaa tai ohutta jälkeä, sillä etenkin pieniä kasvinosia on hankala pidellä ja ne rullaantuvat ja hajoavat

helposti. Ohuimmat vedot tein asettelemalla kasvin kynnen tai jonkun muun terävän asian, kuten värikynän päälle. Liiskaamisessa pyöritin kasvin rullalle tai taittelin sen, pidin tiukasti pihtiotteella kuvion 12 osoittamalla tavalla ja hinkkasin paperiin.

Kuvio 12. Liiskaamiseen käyttämäni tapa pidellä kasvia

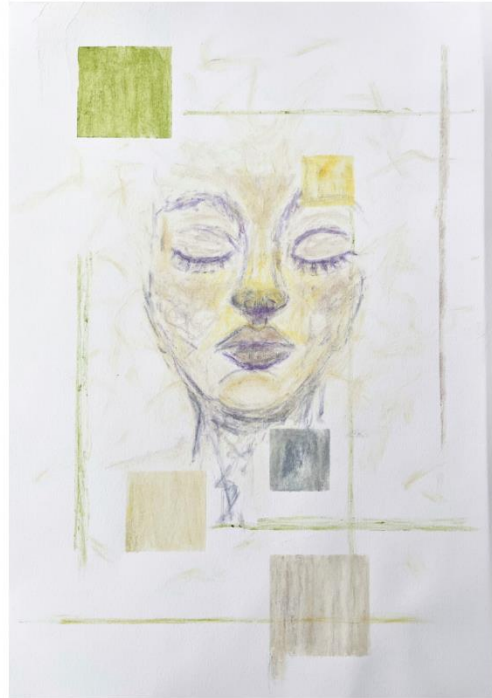
Kokeiluiden myötä huomasin, että lähiympäristöni luonnonvaraisista kasveista ei helposti saa punaista eikä oranssia. Vihreän sävyt olivat kasvista huolimatta todella lähellä toisiaan (liite 1). Kuten luonnonväreillä maalatessa, kannattaa liiskaamisessakin tehdä itselleen värikartta ennen teoksen tekemistä. Kasvin väri ei vastaa aina kasvista saatavaa väriä, esimerkiksi pinkistä puna-ailakin kukasta

saa paperille liiskattuna sinertävää väriä. Ensimmäinen liiskaamalla tekemäni värikoeluteos pohjustamattomalle paperille on haalistunut 5 kuukauden aikana jonkin verran (kuvio 13).

5.6.2024 Tekopäivänä

19.11.2024

Kuvio 13. Liiskaamisen kokeilusta syntynyt teos ja sen värien seuranta

Kasveista irtosi parhaiten väriä, kun ne olivat tuoreita ja aurinkoisella säällä aamupäivällä kerättyjä. Jos haluat kerätä kasvit etukäteen ja nauttia hetken luonnonkukkakimpusta, kasvien säilyttäminen kannattaa tehdä samoin kuin leikkokukkien yleensäkin. Ylimääräiset lehdet kannattaa leikata pois, sitoa kukkakimppu pehmeällä tai leveällä nauhalla niin etteivät varret litisty, leikata tuoreet imupinnat ja laittaa maljakkoon raikkaaseen veteen. Jos mahdollista, laita kimppu yöksi kylmään. Säilytettävyyys tosin vaihtelee paljon kasvin mukaan, mutta käyttämistäni kasveista esimerkiksi mesiangervo, puna-ailakki ja lupiinit viihtyvät maljakossa. (Auringontahti 2018.) Näin säilytettynä kukista irtosi hyvin väriä vielä seuraavana päivänä.

Kun olin tehnyt tarpeeksi kokeiluita ja tiesin, mitä värejä lähiympäristön kasveista saa, tein teoksen Luonnoksia -teossarjaan Cansonin 200 g mixed media paperille (kuvio 13).

Kuvio 13. Liiskaamalla tehty teos Luonnoksia -teossarjaan

Valitsin teoksen tekemiseen lupiineita, puna-ailakkia, niittyleinikkiä, metsäkurjenpolvea, lepän lehtiä, metsäruusun terälehtiä ja niittyhumalaa. Näistä kasveista sain vaaleanpunaista, keltaista, ruskeaa, lilaa ja sinisen eri sävyjä. Liiskaamalla piirtäessä kasveja ei kulunut suurta määrää A3-kokoiseen teokseen. Pehmeitä kasvinosia, kuten kukintoja kului enemmän, kuin kovempia, kuten lehtiä. Käyttämäni paperi olisi saanut olla vahvempaa, sillä värejä kerrostaessa paperin pinta meni helposti rikki.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kokeilin tutkimuksessa eri tekniikoita hyödyntää luonnonvärejä kuvataiteessa. Menetelmät olivat keskenään hyvin erilaisia ja antoivat hyvän kuvan siitä, kuinka monipuolisesti luonnonvärejä voi hyödyntää. Niin kun kuvataiteessa yleensä, ei luonnonvärienkään kanssa ole vain yhtä oikeaa tapaa toimia ja tekniikoita voi varioida. Luonnonvärien kanssa työskentely on antoisaa, opettavaista ja mielenkiintoista, kun suhtautuu tutkivalla asenteella.

Ekoprinttaus on monipuolinen tekniikka ja sitä voi hyödyntää eri tavoilla. Kasveista voi printata väriä tai esimerkiksi pelkän muodon paperille. Ekoprinttauksen onnistuminen ei ole itsestään selvää. Siinä täytyy tietää pohjustaa ja purettua kangas tai paperi oikein, jotta kasvien värit tarttuvat halutulla tavalla. Kokeiluita voi tehdä pienellä vaivalla, koska samalla höyrytyksellä saa tehtyä useita teoksia, joten ei ole vaarallista, vaikka joku ei onnistuisikaan. Teoksien kokoa rajoittaa mehumaijan tai kattilan koko. Ekoprinttausta varten täytyy hankkia erilaisia välineitä, kuten keittolevy, mehustin tai suurehko kattila, astioita liemille ja puretteille, suojakäsineet, narua, leivinpaperia sekä putkiloita, joiden ympärille kääriä tai laatat, joiden väliin litistää printattava materiaali. Ekoprinttaukseseen kuuluu valitsemistani tekotavoista eniten aikaa, kun odotetaan, että liemet tai printit tekeytyvät, mutta aktiivista työaikaa kuluu melko vähän. Ekoprinttauksen tuloksia saa hetken odotella, mutta odotus palkitaan, kun pääsee näkemään, millaisia teoksia kääriästä paljastuu. Värien kesto riippuu käytetyistä menetelmistä ja paperin pohjustuksesta, mutta ainakin omat teokseni ovat kestäneet hyvin.

Keittämällä tehdyt nestemäiset värit toimivat hyvin samalla tavoin kuin vesivärit. Vaikka värit olivat alkuun haaleita, kuivuttuaan ne usein tummuivat jonkin verran ja kerrostamalla väreistä sai voimakkaampia. Maalaamiseen tarvitsee useampia värejä, joten väriliemiä saa keitellä moneen kertaan yhtäkin maalaus kertaa varten. Pikavesivärien keittämisessä ei mennyt kuitenkaan käyttämäni ohjeen mukaan kauaa aikaa, joten jos tietää valmiiksi, mistä kasvista saa keitettyä mitään väriä, saa tunnissakin jo aikaiseksi ihan hyvän väripaletin. Vaarana on, että värien tekemisestä innostuu ja päätyy keittelemään niitä purkkitolkulla. Värien tekemiseen ja säilömiseen tarvitsee ainakin kattilan, kauhan, sakset, siivilän ja erilaisia purkkeja. Värien pH:n muuntamisella sai värien käyttöön vielä lisää vaihtelua.

Omien luonnonvärimaalauksieni värit ovat pysyneet ainakin tämän lyhyehkön seurantajakson aikana hyvin, joskin värin mukaan valonkestossa on vaihtelua. On kiinnostavaa seurata, miltä värit näyttävät esimerkiksi 5 tai 10 vuoden päästä ja jos haalistuvat niin miettiä, miten niitä saisi kestävämmäksi.

Liiskaaminen on helppo tapa lähestyä luonnonvärien käyttöä. Tekniikka ei vaadi muita välineitä kuin hanskat ja pussin, johon kerätään kasveja sekä paperia, jolle teos tehdään. Paperin on hyvä olla paksua ja kestävä, jotta se ei mene hankkaamisesta rikki tai ruttuun. Liiskaamalla jälki muistuttaa pastelliliitua tai puuvärejä. Tekniikassa haasteena on se, että esimerkiksi jotkut kukinnot ovat niin pieniä, että on vaikea saada ne pysymään sormien välissä ja kasvit menevät rikki helposti. Yksityiskohtaista jälkeä on siis vaikea saada. Värejä täytyy kokeilla ensin paperille, koska kukan antama väri ei välttämättä ole sama paperille liiskattuna kuin itse kukan väri. Värit säilyvät melko samanlaisina kuivuttuaan, kuin miltä ne näyttävät tuoreeltaan juuri liiskattuna. Liiskaamalla tehdyn värikokeiluteoksen valonkeston ja värien seuranta kuitenkin osoittaa, että näin toteutetut teokset haalistuvat ajan kanssa. Jatkossa voisikin tutkia, miten saisi valonkestoja parannettua – auttaisiko esimerkiksi paperin pohjustaminen jollain kiinnitysaineella tai fiksatiivin käyttö?

5 POHDINTA

Halusin tutkia, miten luonnonvärit toimivat kuvataiteen tekemisessä. Päättökysymykseni oli, miten luonnonvärejä voi käyttää Luonnoksia -teossarjan tekemiseen. Apukysymyksenä oli, että mitä luonnonvärit oikeastaan ovat. Tavoitteena oli kokeilla muutamia erilaisia tekniikoita sekä tutkia ja kehittää tekemisen prosessia. Toivon, että opinnäytetyöni toimii esimerkkinä luonnonvärien monipuolisuudesta ja rohkaisee muitakin käyttämään luonnonvärejä. Kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa ovat luonnonvärien käytettävyys ja soveltuvuus taiteen tekemiseen, käytön eettisyys ja luonnonväriaineiden ominaisuudet kuvataiteen tekemisen näkökulmasta.

Luonnonvärejä voi käyttää monella eri tavalla, joista kokeilin kolmea tässä tutkimuksessa. Teoksissa käyttämäni menetelmistä liiskaus on helpoin toteuttaa ilman välinehankintoja ja suurempaa opettelua. Ekoprinttauksessa ja maalattavan värin tekemisessä puolestaan täytyy opetella eri luonnonmateriaalien ominaisuuksista ja tekotavoista sekä hankkia jonkin verran välineitä. Luonnonvärien käyttö on hyvin erilainen prosessi, kuin synteettisten värien kanssa. Värien aikaansaamiseksi täytyy nähdä vaivaa, mutta palkaksi saa uniikkeja, ympäristöystävällisiä värejä. Osana tekemistä täytyy selvittää lukemalla tai kokeilemalla, että mistä mitäkin väriä voi saada, kerätä materiaalit ja valmistaa värit ennen kuin pääsee käsiksi itse teoksen tekemiseen. Luonnonvärien käytössä raaka-aineiden keräys on osa taiteen tekemistä. Kivana lisänä luonnonvärien käytössä on se, että samassa yhteydessä oppii tunnistamaan erilaisia kasveja.

Kasveista ja marjoista tehdyillä luonnonväreillä aikaansaadut teokset eivät ole ikuisia, vaan värit haalistuvat ajan kanssa. Haalistumiseen vaikuttaa moni asia, kuten se millä tekniikalla teos on tehty, värien raaka-aineet, käytetyt puretteet ja apuaineet sekä miten teosta on säilötty. Värit elävät prosessin aikana ja muuttuvat kuivumisen jälkeenkin - se on ominaisuus, joka luonnonvärejä käyttäessä täytyy hyväksyä. Lopulliset värit selviävät vasta teoksen kuivuttua. Värejä on myös haastavaa saada kahta kertaa samanlaista, koska niihin vaikuttaa moni asia, kuten kasvupaikka ja -aika sekä tekotapa. (Lauronen ym. 2021, 10–11.) Valonkesto luonnonväreissä on heikompi, kuin synteettisissä väreissä ja vaihtelee väriaineen mukaan (Tilja 2024a). Voidaan kuitenkin pohtia, onko taiteen väliaikainen tai

muuttuva luonne välttämättä huono asia. Kuuluuko taiteen olla ikuista? Valonkestoa voi kuitenkin parantaa erilaisilla puretteilla ja apuaineilla (Lauronen ym. 2021, 10). Luonnonväreihin ja niiden kemiaan syventymällä voi vaikuttaa teoksen värien onnistumiseen tarkoituksen mukaisesti ja värien valonkestoon, mutta luonnonvärejä voi hyödyntää tämän opinnäytteen kaltaisesti tutustumalla perusasioihin ja kokeilemalla.

Turvallisuus täytyy huomioida silloinkin, kun käsitellään luonnonmateriaaleja. On fiksua tunnistaa lajit, mitä kasveja tai sieniä käyttää. Kasveja kannattaa käsitellä hanskat kädessä. Kun keitetään tai höyrytetään luonnonmateriaaleja, niistä voi irrota myrkyllisiä höyryjä (Tilja 2024c). Kun ekoprinttauksia tai väriliemiä tehdään, on siis syytä huolehtia, että tilassa on hyvä ilmanvaihto tai tehdä ne mahdollisuuksien mukaan ulkona. Luonnonväriaineita voi myös käyttää myrkyttömästi valitsemalla käyttöön vain syötäväksi tai rohtoihin kelpaavia kasveja ja sieniä ja minimoimalla purete- ja apuaineiden käytön. Hyvällä lajitunnistuksella ja materiaallivalinnoilla voi käyttää luonnonväriaineita huoletta esimerkiksi pienten lasten kanssa työpajoissa.

Teoksen suunnittelussa täytyy huomioida se, mihin luonnonvärit taipuvat ja mikä tekniikka tai niiden yhdistelmä takaa halutunlaisen lopputuloksen. Värien käyttäytyminen jättää paljon sattuman varaan, mutta mielestäni se juuri tekee luonnonväreistä kiinnostavan. Kun luonnonvärien käytöstä eri tavoilla kuvataiteessa on tehty tutkimusta, niitä on muidenkin taiteilijoiden helpompi poimia käyttöön osaksi omaa tekemistä halutessaan. Tutkimus antaa myös hyvän pohjan jatkotutkimukselle ja tekniikoiden kehittämiseksi luonnonvärien parissa. Onnistuin tekemään Luonnoksia -teossarjan teokset suunnitelmieni mukaisesti kolmella eri tekniikalla käyttäen luonnonvärejä. Luonnonvärit sopivat kuvataiteen tekemiseen hyvin, olen monipuolinen, ympäristöystävällisempi ja myrkyttömämpi vaihtoehto taiteen tekemiseen.

LÄHTEET

Ainalinpää, E. 2018. Taide ja kestävä kehitys. Tieteessä Tapahtuu, 36(5), 55–57. Viitattu 24.8.2022 <https://journal.fi/tt/article/view/75100>

Auringontahti 2018. Tee puutarhan kukista kestävä kimppu tai asetelma. Pihalla auringon tahtiin -blogi 1.7.2018. Viitattu 25.9.2024 <https://pihallaauringontahtiin.com/kestava-kukkakimppu-pihan-kukista/>

Flint, I. 2024. Plants and colour. 9.1.2024. Viitattu 15.11.2024 <https://www.indiaflint.net/plants-and-colour>

Frigård, J. 2022. Väri ja Historia. Ennen ja Nyt: Historian tietosanomat 2/2022. Viitattu 25.6.2023 <https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/119443/71095>

Istationery 2024. Canson - Montval - Watercolour Paper Single Sheet Of 50 X 65 CM - 300 Gsm. Viitattu 24.9.2024. <https://www.istationery.com/en/canson-montval-watercolour-paper-sheet-of-50-x-65-cm-300-gsm.html?srsId=AfmBOookJi5kFp-aw9QXKDpU4pDq307sIL8YD34Jkx-KPpVG-d2-JVZN>

Hannula, M., Suoranta, J. & Vadén, T. 2003. Otsikko uusiksi: Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry. Viitattu 29.8.2023 https://netn.fi/sites/www.netn.fi/files/Hannula_Suoranta_Vaden_Otsikko_uusiksi-web_0.pdf.

Hintsanen, P. & Lapiolahti, U. 2013. Suloisia värejä: Kierrätysvärit kokeiluun! Jyväskylä: Päivi Hintsanen. Viitattu 21.10.2024 https://suloiavareja.wordpress.com/wpcontent/uploads/2013/09/suloinen_opas.pdf

HSY. 2024. Maalit, taidevärit. Helsingin seudun ympäristöpalvelut 17.5.2024. Viitattu 15.11.2024 <https://www.hsy.fi/jatteet-ja-kierratys/jateopas-ja-lajitteluohjeet/jatteet/maali-taidevarit/>

Kotilainen, R. & Väätäinen, O-V. 2022. Kestävä taide syntyy kestävillä valinnoilla. Talk Journal 15.6.2022. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 25.8.2023 <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231113145633>

Lauronen, T., Viberg, T. & Leppämäki, T. 2021. Luonnonvärit kuvataiteessa. Forssa: Forssan Kuvataidekoulu. Viitattu 21.10.2024 <https://www.forssa.fi/client/forssa/userfiles/forssan-kuvataidekoulu-luonnonvaritkuvataiteessa-svt.pdf>

Mäkelä, O. 2022. Ekoprintti eli kasvipainanta. Rara natura 10.6.2022. Viitattu 11.7.2024. <https://www.raranatura.fi/l/ekoprintti/>

Porkola, P. 2023. Omakohtaisuus taiteellisessa tutkimuksessa. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Viitattu 29.8.2023 <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/omakohtaisuus-taiteellisessa-tutkimuksessa/>.

Räisänen, R., Primetta, A. & Niinimäki, K. 2020. Luonnonväriaineet. Toinen, korjattu painos. Helsinki: Maahenki oy. Viitattu 26.8.2023 <https://doi.org/10.31885/9789515150028>

Salonen, H. 2016. Taidemaalauksen materiaalit. Taiteilijan työsuojelu 13.2.2016. Viitattu 24.8.2024 <http://taidetyosuojelu.net/taidemateriaalit/taidemaalauksen-materiaalit/>

Sirviö, K. 2011. Kestävä kehitys. Vaasa: Vaasan Yliopisto. Viitattu 24.8.2023 <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-400-1>

Suomen Luonnonsuojeluliitto. 2024. Kolme syytä, miksi kaunista lupiinia pitää torjua 11.6.2024. Viitattu 25.9.2024 https://www.sll.fi/2024/06/11/miksi-kaunista-lupiinia-pitaa-havittaa/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwxsm3BhDrARIsAMtVz6Ny_w578gaqK_fNjmwI6d2j2kwPPEIXfYremrBkDH-Gt-qRBIRfz3YaAoRVEALw_wcB

Suomen Niittysiemen Oy. 2004. Luonnon värikasveja. Viitattu 19.9.2024. <https://niittysiemen.fi/harrastajille/luonnon-varikasveja/>

Tikkurila 2023. Ylijäämämaalin hävittäminen. Viitattu 24.8.2023 <https://tikkurila.fi/ohjeet/maalin-kierratys-ja-havittaminen/ylijaamamaalin-havittaminen>

Tilja, R. 2024a. Luonnonväriaineiden asiantuntija. Mustetta ja painoväriä luonnonväriaineista -kurssin aineisto 29.7.2024.

Tilja, R. 2024b. Luonnonväriaineiden asiantuntija. Suullinen asiantuntijahaastattelu 1.8.2024.

Tilja, R. 2024c. Tornion kansalaisopisto. Ekoprinttauskurssin vetäjä. Tornion kansalaisopiston Ekoprint kontaktivärjäystä kasveilla -kurssi 26.4.-28.4.2024.

LIITTEET

Liite 1. Liiskaamalla tehtyjä värikokeiluita.

Liite 1 Liiskaamalla tehtyjä värikokeiluita vihreän sävyistä.

